

DE GROTE STAKING VAN 1910 Stadsarchief

Onderd jaar geleden was er in Turnhout, net zoals in andere Belgische industriesteden, heel wat sociale onrust: in zowat elk jaar tussen 1895 en 1914 brak er een werkstaking uit. De jonge christelijke en socialistische vakbonden steunden de arbeiders in hun verzet tegen de slechte werkomstandigheden. Het lijkt nu onvoorstelbaar, maar arbeiders werkten toen tien tot elf uur per dag, zes dagen per week en dit in ongezone en soms gevaarlijke omstandigheden. Voor deze lange uren kreeg een ongeschoolde arbeider in Turnhout zo'n 2,50 tot 3 frank per dag. Geschoolde arbeiders verdienden 4 frank. Voor een doorsnee gezin bleef er na het betalen van de huur van een kleine woning (ca. 0,30 frank per dag) en voedingsmiddelen bitter weinig geld over. 500 gram boter of 1 kg varkensvlees kostte bijvoorbeeld 1,50 frank, een groot brood 0,50 frank, 1 kg koffie 2,50 frank. Vergeten we ook niet dat arbeiders die werkloos of ziek werden hun inkomen verloren. Vrouwen maar ook kinderen moesten aan de slag om iets bij te verdienen. Nog in 1910 plaatste de boekbinderij van Brepols en Dierckx een advertentie voor "meisjes vanaf 12 jaar van goed gedrag". Zij kregen echte hongertlonen. Vooral het kantwerken, een thuisarbeid die in Turnhout veel voorkwam, was berucht. Jonge meisjes en vrouwen werkten tien tot twaalf uur per dag, constant gebogen over een kantkussen, voor een loon van 1 tot 1,50 frank. Het vaak zo romantisch beschreven kantklossen bleek ook in de Kempen een "brutale vorm van vrouwenuitbuiting" te zijn.

Ons object van de maand is een opvallende prentbriefkaart. Het toont een grote groep stakende papierbepewerders, waaronder ook kinderen, in de tuin achter de bakkerij van de socialistische coöperatieve in de Stationsstraat. Zij maakten deel uit van één van de grootste en langste stakingen in de Turnhoutse geschiedenis: een half jaar lang staakten zo'n 500 arbeiders.

Aanleiding van de staking was de invoering van een nieuw reglement voor het interne pensioenfonds bij papierfabriek "La Turnhoutoise" begin juni 1910. Het reglement was duidelijk tegen de vakbonden gericht: iemand die lid was van een vakbond kon zich niet aansluiten bij het fonds, terwijl aangesloten arbeiders zouden "bevoordeeld worden in het bekomen van opslag".

De lokale afdelingen van de socialistische en christelijke vakbond waren intussen goed georganiseerd en konden zo'n inbreuk op het verenigingsrecht niet over hun kant laten gaan. Zij eisten een wijziging van het reglement en betrokken er ook hun regionale en nationale federaties bij. Toen de directie niet toegaf en er zelfs arbeiders werden ontslagen, besloot de socialistische vakvereniging vanaf 17 juni enkele dagen het werk neer te leggen. De christelijke vakbond volgde op 21 juni. Toen deze laatste echter op 24 juni, na het voeren van onderhandelingen o.l.v. pater Georges Rutten, een vooraanstaand figuur in de christelijke arbeidersbeweging, het werk weer hervatte, bleven de socialistische vakbondsleden verder staken. Zij eisten nu de afschaffing van het reglement en van het oneerlijke boetesysteem (bv. bij te laat komen, beschadigingen) dat in meeste fabrieken gebruikelijk was. Dat de socialistische vakbond op een grote aanhang kon rekenen, bewijst de snelle verspreiding van de staking naar vijf andere papierbedrijven in juli 1910. Het hele jaar bleef het onrustig in Turnhout. In het archief van de gemeentepolitie zijn daarvan talrijke verwijzingen terug te vinden:

"aanslag op de vrijheid van arbeid in de herberg van Vervecken in de Herenthalsstraat" (19 september 1910)

"slagen aan meester-gast fabriek Dufour, 2 ½ ure 's avonds" (2 oktober 1910)

"in het Papenstraatje, smaad aan politie door gebaren" (5 oktober 1910)

"klacht van Alfons Van Bladel, fabriekwerker Turnhoutoise, door onbekenden mishandeld in de Papenbruggestraat" (6 oktober 1910)

"onderzoek van verbrijzeling van ruiten bij Muesen Jos, 36 j., fabriekwerker" (6 oktober 1910)

Tegen december 1910 was duidelijk dat de staking niet vol te houden was. De arbeidsplaatsen van de stakers werden in september en oktober ingevuld met werkwilligen. Van de personen op onze prentbriefkaart trokken er wellicht velen noodgedwongen naar elders om werk te zoeken. In januari 1911 beschouwde de Belgische Werkliedenpartij de staking dan ook als beëindigd. Ondanks deze nederlaag bleef de socialistische beweging op kleinere schaal actief in Turnhout. In datzelfde jaar werd trouwens het eerste socialistische gemeenteraadslid verkozen. Pas na de Eerste Wereldoorlog zou de partij echt doorbreken.

Tekst: Bart Sas

Turnhoutse Route voor Archief en Musea

Gegevens:

"Turnhout. Groep papierbepewerders werkstakers", prentbriefkaart uitgegeven door Phototypie Préaux Frères, Ghlin (Mons) naar een foto van Meuleman uit Retie, 1910.
Stadsarchief – TRAM 41, collectie prentbriefkaarten, nr. 76#009

Literatuur:

Stadsarchief – TRAM 41, Archief van de gemeentepolitie, register van processen-verbaal, 1 september 1908 – 15 april 1914, 1 deel.
F. KEERSMAEKERS, *Enkele aspecten van de sociale en industriële geschiedenis van de stad Turnhout 1846 – 1914*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling KUL, Leuven, 1983.
F. VAN GAEL, "De staking van 1910 te Turnhout. Een strijd voor het verenigingsrecht", in *Taxandria*, nieuwe reeks, LXII, 1990, p. 109-132.

Het object van de maand is een initiatief van TRAM 41. De objectieve van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (www.tram41.be, doorklikken naar Object van de Maand) Op deze website vindt u ook meer informatie over TRAM 41 en zijn verschillende componenten.

Contact: TRAM 41, Stadhuis - Erfgoedhuis, Grote Markt 1, 2300 Turnhout

Tel: + 32 14 44 33 98 • tram41@turnhout.be • www.tram41.be

v.u.: Francis Stijnen, Tielendijk 53, 2300 Turnhout, +32 14 44 33 11

Turnhoutse Route Archief & Musea

Met steun van de Vlaamse overheid

